Islam and Health Journal
Babol University of Medical Sciences

دانشگاه علوم پزشکی بابل، نشریه اسلام و سلامت
دوره اول، شماره چهارم، زمستان ۹۳، صفحه: ۲۶-۲۱

بررسی الگوی بازیافت مواد در خانواده‌ها با عنایت به فرهنگ اسلامی

دریافت مقاله: ۹٤/۲/٤ پذیرش مقاله: ۹٤/٤/۲

زهرا آقالری[۱]
آرام تیرگر (PhD)[۲*]

۱. کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران
۲. مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران

*نویسنده مسئول: آرام تیرگر، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، پژوهشکده سلامت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، بابل، ایران

تلفن: ۳۲۱۹۰۵٦۰ ۱۱ ۹۸+
فاکس: ۳۲۱۹۷٦٦۷ ۱۱ ۹۸+
Email: aramtirgar@yahoo.com

چکیده

سابقه و هدف: موفقیت کشور در خصوص سیاست جدید اقتصادی خود تحت عنوان "اقتصاد مقاومتی" نیازمند بازشناسی برخی مفاهیم اسلامی و سبک زندگی مانند پس‌انداز، صرفه‌جویی و بازیافت است. بدیهی است خانواده نقش مهمی در استفاده از چنین شیوه‌ای از زندگی ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت موضوع بازیافت پسماندهای خانگی و انطباق آن با آموزه‌های اسلامی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، الگوی رفتاری تعدادی از خانوارهای شهری مورد بررسی قرار گرفت.

مواد و روش ها: این مطالعه به‌صورت مقطعی در سال ۱۳۹۲ میان ۳۳۰ خانوار شهر کوچکی در استان مازندران به اجرا در آمد. نمونه‌ها از ۳۳ محله شهر و به صورت خوشه‌ای انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از فرمی محقق ساخته متناسب با اهداف پژوهش جمع‌آوری و با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و همچنین آزمون آماری مجذور کای مورد پردازش قرار گرفتند. سطح معنی‌داری نتایج، $P<0.05$ در نظر گرفته شد.

یافته ها: یافته‌های حاصل نشان داد که ۶۶ مورد از نمونه‌ها با مصادیق اقتصاد مقاومتی آشنا بوده اما حدود ۴۰٪ از آنان هیچگونه پسماندی را در منزل بازیافت نمی‌کردند.

نتیجه گیری: در نهایت می‌توان نتیجه گرفت که سهم قابل ملاحظه‌ای از خانواده‌ها قادر به تعمیم سبک زندگی اسلامی به برخی موضوعات مرتبط با رفتارهای اقتصادی و بهداشتی مانند بازیافت پسماندهای خانگی نبوده‌اند.

واژگان کلیدی: فرهنگ اسلامی، اقتصاد مقاومتی، آموزه‌های اسلامی، بازیافت، پسماندهای خانگی

مقدمه

چنانچه اقتصاد مقاومتی را به معنای مجموعه‌ای از رفتارهای اقتصادی در نظر بگیریم مسلماً بخشی از آن را رفتارهای مصرفی افراد جامعه تشکیل خواهد داد؛ رفتارهایی که نشان دهنده سبک زندگی افراد است. عمل به هر الگوی رفتاری و اقتصادی مبتنی بر سبک خاصی از زندگی است. اگر ما به عنوان مسلمان بخواهیم مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، سبک زندگی خاص خودمان را داشته باشیم باید مصرف خود را مطابق با دستورات اسلامی تنظیم کنیم. مسلماً مصرف انبوه و گرایش به سمت اسراف و عمل به الگوی اشراف منشی (که در سبک زندگی غربی و آمریکایی جریان دارد) مورد پذیرش نبوده و چنین رویکردی به عنوان سبک زندگی نادرست تلقی می‌شود. بر این اساس، باید توجه داشت که مطابق با آموزه‌های اسلامی و اقتصاد مقاومتی که بر پایه اقتصاد اسلامی است می‌بایست از سبک مصرفی خاصی پیروی کنیم که این سبک مصرفی نقش بسیار مهمی در تحقق سبک زندگی اسلامی خواهد داشت (۱). در جامعه‌ای با پیشینه تاریخی بلندی همچون ایران، هنگام مواجه شدن با فشارهای اقتصادی باید رفتارهایی مبتنی بر تحقق فرهنگ اقتصاد مقاومتی از جمله اصلاح الگوی مصرف و در پی آن صرفه‌جویی و ممنوعیت از اسراف نمایان شود چرا که این نوع رفتارها ریشه در فرهنگ مذهبی و ارزشی این سرزمین دارد. در باب اصلاح الگوی مصرف، دیگر مصرف یک پدیده‌ی اقتصادی ساده برای رفع نیازهای واقعی زیستی نیست بلکه معیاری برای نشان دادن هویت و ارزش‌ها و پایگاه اجتماعی افراد گردیده است. مصرف در دنیای جدید چنان ارزش و اهمیتی دارد که همه اعمال اجتماعی، ارزش‌های فرهنگی و دینی، ایده‌ها، آرزوها و هویت‌ها در رابطه با آن تعریف می‌شوند و جهت می‌یابند (۲). در توصیه‌های دینی و آموزه‌های رضوی، نکات بسیار سودمندی در رابطه با مصادیق اقتصاد مقاومتی و اصلاح الگوی مصرف بیان شده است. در حقیقت دستیابی به الگوی صحیح مصرف، در گرو بهره‌وری مناسب و بهینه از منابع جامعه است. هر چه میزان این استفاده، بهتر و بالاتر باشد مدیریت مصرف، درست و به سامان‌تر خواهد شد و از نظر اقتصادی نیز مقرون به صرفه‌تر خواهد بود (۳). با توجه به سخنان امام رضا (ع) الگوی مصرف به معنای نهادینه کردن بهره‌برداری معقول از منابع و امکانات موجود است (۴). الگوی مصرف نیز پدیده‌ای است که تحت تأثیر عوامل مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تکنولوژیکی، تجاری و حتی قوانین و مقررات شکل می‌گیرد. از این رو بسته به شرایط و تحولات به وجود آمده در هر یک از این عوامل، الگوی مصرف نیز تغییر می‌کند (۵). اما دو راه همیشگی و اساسی جهت اصلاح الگوی مصرف و تحقق اقتصاد مقاومتی، رعایت اصول اعتدال و میانه‌روی و پرهیز از اسراف می‌باشد که سخنان امام رضا (ع) نیز تصدیق کننده این موضوع است (۶). اسراف، سرگرانی با خداوند و نعمت‌های اوست. آن که در به دست آوردن حتی لقمه‌ای نان،

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]

«ابر و باد و مه خورشید و فلک» ده‌ها عامل پیدا و پنهان دیگر را مؤثر می‌داند هرگز اسراف نمی‌کند. امام رضا (ع) در مورد مسئله اسراف بسیار حساس بودند و همیشه به مردم متذکر می‌شدند که اصل اساسی اعتدال و میانه‌روی را در زندگی رعایت کنند تا همگی بتوانند از نعمت‌های خداوند متعال استفاده نمایند. همچنین در روایتی آمده است هنگامی که امام متوجه می‌گردید غلامان، میوه‌ها را نیم‌خورده رها می‌کنند می‌فرمودند: «سبحان الله، اگر شما نیاز ندارید، مردمی گرسنه و نیازمند هستند، مقدار اضافه را به محرومان بدهید» (۴). واژه‌ی اسراف دایره‌ی وسیعی از معانی را دارد که از دور ریختن اضافی غذا تا هدر دادن منابع عظیم را شامل می‌شود. موضوع اسراف به قدری در اسلام مذمت شده است که علمای اخلاق تأکید می‌کنند سزاوار است مؤمن در امور مباح نیز سعی کند اسراف نکند، مانند اسراف در خواب، بیداری، حرف زدن، خوردن (۶). در رابطه با نکوهش اسراف و تبذیر، آیات قرآنی فراوانی بیان شده است. برخی از این آیات عبارتند از: «و ان المسرفین هم اصحاب النّار» و همانا اسراف کاران همراهان آتش‌اند (۷). «و لا تسرفو لا عیب المسرفین» اسراف نکنید چرا که خداوند اسراف کنندگان را دوست نمی‌دارد (۸).

از دیدگاه امام رضا (ع) اسراف و تبذیر دو حد نامتعادل و نامشروع مصرف هستند (۹). ایشان قناعت را امری بسیار مهم و تأثیرگذار در امور اقتصادی می‌دانستند چنانکه فرمودند: «قناعت باعث خویشتن‌داری و راحتی و آسوده شدن از بندگی در برابر دنیا پرستان می‌شود» (۹). در حدیث دیگری از امام رضا (ع) آمده است: «قناعت موجب می‌شود آدمی نفس خود را حفظ کند و به سروری و اقتدار برسد و هزینه‌های اضافه در زندگی کاهش یابد» (۱۰). امام رضا (ع) اسراف را حتی در تباه‌سازی اموال، پدیده‌ای ناپسند دانسته و می‌فرمایند: «خداوند، تباه‌سازی اموال را دشمن می‌دارد» (۱۱).

تباهی و تضییع، ممکن است به علت‌های متفاوتی پدید آید که از جمله آنها عبارتند از: اسراف کاری و مصرف بیش از اندازه، بی‌اطلاعی و نبود تخصص و مهارت در مدیریت‌های مالی، کوتاهی و سهل انگاری در به کارگیری اموال و مانند آنها که موجب می‌شوند تا سرمایه زندگی تباه شود و موجب فقر و تهی دستی گردد و حتی سیر و حرکت معنوی انسان نیز دستخوش تزلزل شود. با توجه به این سخنان امام رضا (ع)، اگر در امور اقتصادی و مسائل مالی برنامه‌ریزی درست و حساب شده‌ای انجام نگیرد، تضییع مال خواهد بود و اگر در داد و ستدها نیز دقت لازم به کار نرود اموال تباه خواهد شد. از این رو، امام رضا (ع) هدر دادن و تباه ساختن اموال را مصداقی از اسراف دانسته و اسراف را از گناهان کبیره می‌شمارند (۹). بنابراین هرگز شکوفایی و رونق اقتصادی، با اسراف و هدر دادن بیهوده اموال امکان پذیر نیست و هرگز شخص و ملت اسراف کار، به رشد اقتصادی نخواهد رسید. از این رو اسراف، آفت کار نیز به شمار می‌آید، آنکه هم کار می‌کند و هم اسراف، مانند آن است که در صندوقی که ته ندارد، پول می‌ریزد و بدیهی است ثروتی برایش اندوخته نخواهد شد و پیشرفتی نخواهد کرد. در واقع اسراف، عامل اصلی فقر و تهی دستی نیز به شمار می‌رود. امام صادق (ع) در مورد نقش اسراف در فقر اقتصادی شخص و جامعه می‌فرمایند: «اسراف باعث فقر و میانه‌روی موجب بی‌نیازی می‌شود» (۱۲). بر طبق آیات و روایات موجود، راه مقابله با اسراف، اعتدال و میانه‌روی است که از فضیلت‌های مهم اخلاقی به شمار می‌رود که در همه کارها به ویژه در مصرف بدان توصیه شده است. امام باقر (ع) در بیان نقش اقتصاد و میانه‌روی در رشد اقتصادی و غنا و شکوفایی اقتصاد به فرزندش امام صادق (ع) فرمودند: «تو را سفارش می‌کنم به انجام کار خیر وسط دو کار بد تا آن دو را محو کند» (۹). خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «واقصد فی مشیک؛ در رفتارت میانه‌رو باش!» (۱۳). همچنین در آیه‌ای دیگر از قرآن، آمده: «والذین إذا انفقوا لم یسرفوا ولم یقتروا وکان بین ذلک قواماً و آنان که چون انفاق می‌کنند، اسراف نمی‌ورزند و خست نمی‌کنند، بلکه میان این دو، راه اعتدال و میانه را بر می‌گزینند» (۱۴).

امیر مومنان علی (ع) بهترین اقتصاد و زندگی سالم اقتصادی که آسایش انسان را تأمین می‌کند، اقتصاد مبتنی بر قناعت تعریف می‌کنند و می‌فرمایند: «خوش‌ترین زندگی، زندگی با قناعت است» (۱۲). آن حضرت در تبیین معنای واقعی قناعت می‌فرمایند: «هرکس به مقدار کفایت، بسنده کند، آسایش و نظمی در زندگی می‌یابد و برای خویش زمینه گشایش فراهم می‌کند و در آسودگی و رفاه منزل می‌گیرد» (۹). پیامبر گرامی اسلام حضرت محمد مصطفی (ص) دستیابی به حیات طیب و زندگی پاک و سالم در دنیا و آخرت را متوقف بر عمل صالح هر مؤمنی می‌داند که همان قناعت و رضایت است (۹). از دیدگاه امام هشتم (ع) هم کسی که در مصرف، به خود و خانواده خود سخت می‌گیرد و در مصرف، خست می‌ورزد، از جاده مستقیم بیرون است و هم آن که اسراف کرده و زیاده‌روی می‌کند. ایشان هر دو شیوه را ناپسند می‌شمارند و به میانه‌روی توصیه می‌کنند (۱۱).

بنابر آنچه تاکنون بیان شد یکی از راهکارهای مدیریتی- اقتصادی در راستای تحقق اصلاح الگوی مصرف، جلوگیری از اسراف و تبذیر، و رعایت اعتدال و میانه‌روی است. یکی از راهکارهای مفید و سازنده جهت جلوگیری از اسراف و تبذیر، و رعایت اعتدال و میانه‌روی، فرآیند بازیافت می‌باشد که در نهایت منجر به تحقق اصلاح الگوی مصرف و اقتصاد مقاومتی نیز می‌شود. بازیافت پسماندها، ضمن برخورداری از ویژگی‌های متعدد و شناخته شده مانند حفظ محیط زیست و تامین سلامتی انسان‌ها، کاهش هزینه‌های دفع (۱۵) از طریق تأمین سود اقتصادی و کمک به احیا منابع ملی، مانع از اسراف و تبذیر می‌شود و اینگونه به شرایط کنونی کشور از جنبه دیگری که همانا حرکت در جهت تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی است، کمک شایانی می‌نماید.

با بررسی سخنان امام رضا (ع) نیز می‌توان بر اهمیت فرآیند بازیافت پسماندها تأکید نمود. امام رضا (ع) اسراف را در کوچکترین چیزها، حتی آن چیزی که در نظر مردم بی‌ارزش و دور ریختنی جلوه می‌کند روا نمی‌دارند و در صورت امکان استفاده‌ی مجدد، به آن تأکید می‌کند چنانکه ایشان می‌فرمایند: «دور انداختن هسته‌ی خرما از جمله کارهای فاسد و نادرست است». با توجه به این سخن امام رضا (ع) می‌توان از هر چیز بی‌ارزش و دور ریختنی استفاده بهینه نمود و آن را به ثروت تبدیل کرد چرا که هسته‌ی خرما را می‌توان کاشت و از آن نخل خرمایی پروراند (۶). بنابراین می‌توان اینگونه استنباط نمود که فرآیند بازیافت یکی از مصادیق مصرف

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]

صحیح از نگاه مکتب رضوی است. از طریق بازیافت می‌توان علاوه بر صرفه‌جویی قابل ملاحظه در انواع انرژی‌ها، از اسراف و تبذیر نیز جلوگیری نمود و اعتدال و میانه‌روی را در پیش گرفت که همه‌ی این موارد ذکر شده وجه اشتراک رسیدن به الگوی صحیح مصرف و تحقق فرهنگ اقتصاد مقاومتی هستند. در رابطه با فرآیند بازیافت، آمارهای موجود و وضعیت دفع پسماندها در ایران نشان می‌دهد که تاکنون در کشور ما به امر بازیافت، توجه کمتری شده است و بیشتر، دفن زباله در زمین مورد توجه بوده است (۱۶) که در این صورت انواع مختلفی از انرژی‌ها و سرمایه ملی به هدر می‌رود. تولید روز افزون زباله از جمله کاغذ و مقوا، پلاستیک و شیشه در میان زباله‌ها و دفع غیر اصولی آنها به محیط زیست در صورت عدم توجه به مقوله بازیافت، علاوه بر آسیب‌های زیست محیطی و هدر رفت سرمایه‌های ملی، موجب افزایش وابستگی به کشورهای بیگانه خواهد شد. کاغذ به‌ویژه انواع مرغوب آن از جمله موادی هستند که عمدتاً از کشورهای بیگانه وارد شده و امکان تهیه آنها در کشور تنها در حد محدود وجود دارد. از کل کاغذ و مقوای مصرفی تقریباً ۸۰ درصد آن قابل بازیافت و به عقیده کارشناسان تا هفت مرتبه قابل استفاده مجدد است (۱۷).

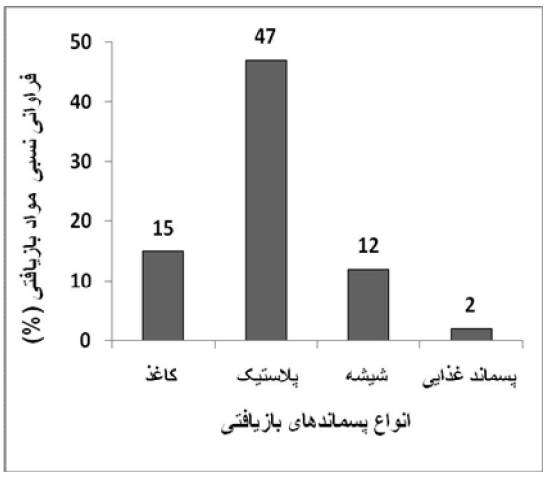
بطری‌های شیشه‌ای که امروزه دور انداخته می‌شوند تا ۱۰۰۰ سال به صورت مواد زاید در دل خاک باقی می‌مانند. برای تولید شیشه باید مقدار زیادی شن و ماسه از زمین استخراج نمود که این کار نیز مستلزم صرف مقدار زیادی آب و انرژی است. شیشه را می‌توان بازیافت نمود (۱۶). مواد پلاستیکی نیز بخش عمده زباله‌های شهری را تشکیل می‌دهند که از نفت خام تهیه شده و در صورت دفع نامناسب قادرند از طریق آزاد سازی عنصر کلر در طبیعت، خطرات زیست محیطی فراوانی را به‌دنبال داشته باشند. اما با تفکیک از مبدأ و بازیافت این نوع مواد می‌توان علاوه بر جلوگیری از مشکلات بهداشتی، سرمایه اقتصادی قابل ملاحظه‌ای نیز ایجاد نماید (۱۸). بازیافت پسماندها به خصوص بازیافت مواد زاید خشک از جمله کاغذ، شیشه و پلاستیک می‌تواند علاوه بر انواع ویژگی‌های شناخته شده، در شرایط کنونی کشور به حفظ سرمایه ملی، کاستن از وابستگی‌ها و تحقق الگوی مصرف مناسب و اهداف اقتصاد مقاومتی کمک نماید. در پژوهش حاضر موضوع بازیافت زباله‌های خانگی به عنوان اقدامی در راستای اصلاح الگوی مصرف، اهداف اقتصاد مقاومتی و تحقق آموزه‌ها و فرهنگ اسلامی مورد بررسی قرار گرفته است.

مواد و روش ها

این تحقیق به صورت مقطعی و در تابستان سال ۱۳۹۲، در میان خانوارهای یکی از شهرهای کوچک مناطق ساحلی واقع در استان مازندران با هدف بررسی پتانسیل بازیافت زباله‌های خانگی به عنوان اقدامی همسو با اصلاح الگوی مصرف و اهداف اقتصاد مقاومتی به اجرا در آمد. ابتدا بر اساس جمعیت شهر (۶۲۰۰ خانوار)، تقریباً ۵٪ از کل خانوارها به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شد. سپس نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای و از ۳۳ محله انجام پذیرفت (۱۹). نمونه‌های این پژوهش را سرپرستان خانوارها (پدران یا مادران) تشکیل دادند که مطابق با تمایل به همکاری وارد مطالعه شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، فرمی محقق ساخته (۲۰) مشتمل بر ۱۲ سوال به دو صورت باز یا چند گزینه‌ای بود. در قسمت الف مشخصات فردی از قبیل (سن، جنس، مقطع تحصیلی) و در قسمت ب سؤالاتی در خصوص اقتصاد مقاومتی و بازیافت مواد مصرفی خانوارها مورد پرسش قرار گرفت. فرمها توسط تیم پژوهش در اختیار خانوارها قرار گرفته و پس از تکمیل، بازپس گرفته شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری spss15 و همچنین از شاخص‌های آمار توصیفی مانند شاخص‌های گرایش به مرکز، شاخص‌های پراکندگی و آزمون آماری مجذور کای استفاده شد.

یافته ها

نتایج حاصل از داده‌های ۳۳۰ خانواده مورد بررسی نشان داد که میانگین سن افراد مورد مطالعه ۱۰/۹±۳۹/۱ سال (با دامنه ۷۲-۱۹ سال) بود. از نظر توزیع جنسی ۵۳/۳٪ از نمونه‌ها را زنان به خود اختصاص داده و همگی نمونه‌ها متأهل بودند. از نظر سطح سواد نیز بیشترین تعداد افراد در مقطع راهنمایی و دبیرستان (۵۴٪) و کمترین تعداد (۱۴/۵٪) بی‌سواد و یا کم سواد بودند. بررسی آگاهی خانوارها در خصوص اقتصاد مقاومتی نشان داد که ۲۸٪ از آنها با عبارت اقتصاد مقاومتی آشنا بوده و ۲۰٪ آنها قادر به معرفی مصادیقی از آن بودند. مصادیق بیان شده از سوی خانوارها عبارتند از: خرید کالاهای داخلی، افزایش تولید ملی، مقاومت در مقابل تحریم‌ها، مقاومت در مقابل گرانی‌ها، مبارزه با مفاسد اقتصادی، وابستگی اقتصادی به خود، جلوگیری از نظام سرمایه‌داری، ایجاد تشکل‌های اقتصادی اجتماعی برای حمایت از دولت، اقتصاد مردمی، تغییر الگوی مصرف خانوارها. بررسی نحوه عملکرد خانوارها در خصوص بازیافت مواد زائد نشان داد که ۱۶۸ نفر از آنان (۵۱٪) به این امر مبادرت نموده که بیشترین مواد بازیافتی در میان خانوارها مربوط به مواد پلاستیکی بوده است (نمودار ۱).

نمودار ۱: فراوانی نسبی مواد بازیافتی در خانواده‌های مورد بررسی- ۱۳۹۲

بررسی وضعیت بازیافت با توجه به اطلاع از موضوع اقتصاد مقاومتی نشان داد که اگر چه نسبت بازیافت در کسانی که عبارت اقتصاد مقاومتی را شنیده بودند بیشتر بوده اما آزمون آماری مجذور کای از اختلاف معنی‌دار

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]

بین آنها و گروهی که با آن آشنایی نداشته‌اند، حکایت نداشت. همچنین ۶۶ نفر با مصادیق اقتصاد مقاومتی آشنا بوده و مصادیق آن را بیان کردند اما ۳۹/۴٪ از آنان علی‌رغم آشنایی با موضوع و شناخت مصادیق، هیچگونه پسماندی را در منزل بازیافت نمی‌نمودند.

بحث و نتیجه گیری

در این مقاله، اقتصاد مقاومتی به عنوان یک فرهنگ اقتصادی نوین و اسلامی در بین خانوارها در نظر گرفته شد که عملیاتی شدن آن گرچه به طراحی مدل‌های اقتصادی علمی نیازمند بوده و مستلزم مدیریت هوشمند و بروز است، اما از طرفی جهت تبیین آن در جامعه و ماندگاری آن در سبک زندگی خانوارها باید از آموزه‌های اسلامی همچون آیات قرآن، احادیث و روایات و آموزه‌های رضوی و همچنین از سایر علوم که با الزامات اقتصاد مقاومتی متناسب است بهره‌گیری شود. به همین منظور در مقاله حاضر تلاش شد تا از آموزه‌های اسلامی و به طور خاص آموزه‌های امام رضا (ع) جهت تبیین جنبه‌های بهداشتی و اقتصادی بازیافت و موضوع اقتصاد مقاومتی استفاده شود.

نتایج حاصل از این بررسی نشان داد که اگرچه نسبتی برابر با ۵۱٪ از خانواده‌ها حداقل بازیافت یکی از انواع مواد شامل مواد پلاستیکی، کاغذ یا شیشه را انجام می‌دادند اما سهم کمی از آنان موضوع اقتصاد مقاومتی را شناخته و با مصادیق آن آشنا بوده‌اند. بنابراین تحت چنین شرایطی اگرچه گروهی به جمع‌آوری و بازیافت مواد می‌پردازند اما این کار احتمالاً با رویکرد تبعیت از سیاست‌های ملی و اجتماعی نیست. بدیهی است عدم شناخت همسویی این دو موضوع (بازیافت مواد و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)، همچنین همسویی این دو با آموزه‌های دینی و به ویژه فرهنگ رضوی موجب می‌گردد تا بهترین نتیجه کسب نشود.

مطالعات گذشته مثلاً در ازنا (۱۳۸۵)، نشان داد که قابلیت بازیافت زباله‌های خانگی بیش از ۸۰٪ بوده است (۲۱) و بازیافتی در حد ۵۰٪ برای جمعیت مورد مطالعه مسلماً نوعی خسارت محسوب خواهد شد. در مورد بازیافت کاغذ به عنوان کالایی که بخش اعظم آن وارداتی بوده و از سویی برای دفعات مکرر حتی تا هفت بار قابل احیاء و استفاده مجدد است، بازیافت در حد ۱۵٪ بسیار ناچیز است. وضعیت اخیر ضمن تاکید بر پایین بودن نسبت بازیافت در جامعه مورد بررسی، تا حدی گویای رفتاری مغایر با سبک زندگی مناسب، الگوی مناسب مصرف، صرفه جویی در منابع، تبعیت از فرهنگ رضوی و اقتصاد مقاومتی است. بنابراین، از این پس علاوه بر جنبه‌های بهداشتی (مانند کاهش تولید زباله و هزینه‌های دفع و یا کسب سود و درآمد ناشی از بازیافت)، باید به جنبه‌های اسلامی بازیافت (نظیر صرفه‌جویی، استفاده بهینه، جلوگیری از اسراف و حفظ سرمایه ملی) و جنبه‌های سیاسی- اجتماعی بازیافت (کاستن از نیاز به مواد اولیه و به طبع آن کاهش واردات و وابستگی به کالاهای خارجی در راستای طرح موضوع اقتصاد مقاومتی)، توجه شده و این موضوع در برنامه‌ریزی‌ها و جلب مشارکت‌های مردمی مد نظر قرار گیرد.

نتایج این مطالعه نشان داد که بیش از ۷۵٪ از شهروندان مورد بررسی خود را در قبال موضوع اقتصاد مقاومتی مسئول می‌دانستند. وجود چنین سطحی از احساس مسئولیت گویای آن است که افراد جامعه از آمادگی بالایی در خصوص تبعیت از اقدامات در راستای مصالح ملی- اجتماعی برخوردار هستند اما به دلیل عدم آموزش و شناخت کافی از مصادیق آن، قادر به رفتارهایی متناسب نیستند. مولفین بر این باورند که تحت شرایط فعلی جامعه، متخصصین علوم معارف اسلامی در کنار متخصصین علوم بهداشتی و اقتصادی در هر یک از حوزه‌های آب و فاضلاب، آلودگی هوا و دفع مواد زاید باید به همفکری پرداخته و ضمن کمک به حل مشکلات بهداشتی جامعه، همسویی اقدامات بهداشتی را با اهداف اجتماعی- اقتصادی و همچنین آموزه‌های اسلامی تبیین نمایند. رفتار شهروندان مورد مطالعه در خصوص بازیافت مواد از پسماند خانگی با شرایط مطلوب و مورد انتظار، فاصله قابل ملاحظه‌ای داشته و از این رو طلب می‌کند تا متولیان بهداشتی و اقتصادی، حتی متخصصان علوم اسلامی ضمن توجه به نقش چند جانبه بازیافت مواد زائد از حیث ملاحظات بهداشتی، محاسن زیست محیطی، مزیت‌های اقتصادی، سیاست‌های ملی، به جنبه‌های اسلامی سبک زندگی نیز توجه نموده و از طریق اطلاع رسانی و ارتقاء سطح آگاهی خانواده‌ها، ضمن بهره‌مندی از مزیت‌های متعدد بازیافت، قدم‌های مفیدی در راستای ترویج آموزه‌های اسلامی و استقلال اقتصادی و تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی بردارند.

تقدیر و تشکر

پژوهش حاضر بدون حمایت مالی و تنها با همکاری و مشارکت خانواده‌ها به انجام رسیده است. از این رو مولفان مقاله بر خود لازم می‌دانند تا از همکاری کلیه خانواده‌های شرکت کننده در بررسی که صبورانه با پاسخ به سوالات پژوهش، انجام آن را امکان‌پذیر ساخته‌اند، قدردانی نمایند.

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]

References

1. Pourhatami Z. Islamic lifestyle and family economy, Portal of Economic Affairs and Finance, 2013, Available from: http://www.markazi-oefa.gov.ir.
2. Heidari D. Beliefs and its impact on reform of the consumption pattern, Mishkat, 2009; 28(105): 148-160 [In Persian].
3. Hajimirzaee M, Taheri Vahdati H. Modify consumption patterns in the light of optimum Productivity, Mishkat, 2009; 28(105): 83-102 [In Persian].
4. Latifi H. Temperance and moderation in the teachings of Razavi, Mishkat, 2009; 28(105): 119-135 [In Persian].
5. Morovvati S, Vahidnia F. Theoretical Foundations of modifying the consumption patterns of the Quran and Hadith, Mishkat, 2009; 28(105): 53-72 [In Persian].
6. Sekandari A. Looking at the consumption pattern from the perspective of Imam Reza, Quarterly Meshkat, 2009; 28(105): 183-194 [In Persian].
7. The Holy Quran, Surah Al-Anam, Verse 141.
8. The Holy Quran, Surah Al-Araf, Verse 31.
9. Azamian Bidgoli M. Family in Razavi teachings, 10th International Festival of Imam Reza, Markazi Province, 2009; 251-271 [In Persian].
10. Moraveji Tabasi M. J. Wisdom of Razavi, First ed, Marof Publication, 2014; pp:127 [In Persian].
11. Gonjayesh H. Foundations of Economic Ethics In the Divine Razavi society, Proceedings of research conference on Understanding Customs and Morality of Razavi, 2011; 62-91 [In Persian].
12. Mirian J. Speech on the importance of the consistency of economic contentment community and the main role of consumption management in resistive economy, Islamic Thought Foundation, 2012; PP: 1-6 [In Persian].
13. The Holy Quran, Surah Al-Isra, Verse 29.
14. The Holy Quran, Surah Al-Forghan, Verse 67.
15. Heydari M, Samadi M.T. Determination of the economic benefit of recycling from municipal solid wastes in Hamadan city. 10th National Conference of Environmental Health, Hamadan, Iran, 2007 [In Persian].
16. Farzadkia M, Soltani M, Dalvand A. A survey on the economic and environmental aspects of glass, paper and paperboard recycling from municipal solid wastes of Delijan city, 12th National Conference of Environmental Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran, 2009 [In Persian].
17. Dalvand A, Farzadkia M, Pour Alaghebandan HR, Erfanmanesh M. A survey on paper and paperboard recycling from waste in Isfahan city and evaluation of economic and environmental aspects. 10th National Conference of Environmental Health, Hamadan, Iran, 2007 [In Persian].
18. Ghahramani F, Mohebbi M, Najafi H. A survey on knowledge and cooperation of people in recovery of plastics from household garbage in Shiraz. 12th National Conference of Environmental Health, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran, 2009 [In Persian].
19. Amouei A, Hoseini R, Asgharnia H, Fallah H, Faraji H, Aghalari Z . Investigation of Household Hazardous Wastes Production in the Amirkola Township, Iran, in 2012-2013. Iranian Journal of Health Sciences 2014; 2(3): 8-14.
20. Tirgar A, Aghalari Z. Nouri L. A survey on resistive economy among university staff. Maaref. 2013; 99: 39-38 [InPersian].
21. Farzadkia M ,Ameri A, Shahabian Moghaddam A. Jasemzadeh M. Evaluation of the economic efficiency of waste recycling of origin in Azna city. 9th National Conference of Environmental Health, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan-Iran, 2006 [In Persian].

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]

Islam and Health Journal
Babol University of Medical Sciences

Babol Univ. of Med. Sciences
Islam and Health Journal/ 2014; 1(4): 21-26

A survey on recycling pattern of families according to Islamic culture

Received: 24 Apr 2015 Accepted: 23 Jun 2015

Aghalari Z[1]
Tirgar A (PhD)[2*]

1. Student Research Committee, Babol University of Medical Science, Babol, Iran
2. Social Determinants of Health Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

[*]**Corresponding Author:**
Tirgar A, Social Determinants of Health Research Center, Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

Tel: +98 11 32190560
Fax: +98 11 32197667
Email: aramtirgar@yahoo.com

Abstract

Introduction: A country's success regarding a new economic policy entitled "resistive economics" needs recognition of some Islamic concepts and lifestyle such as savings, frugality and recycling. Obviously, the family plays a critical role in such a healthy lifestyle. With regard to the importance of recycling household waste and its compliance with issues like economic policy and Islamic teachings, the aim of this study was to investigate the behavioral pattern of some urban families.

Methods: This cross-sectional study was conducted on 330 family of a small city in Mazandaran province during 2013. The samples were collected from 33 regions using cluster-sampling method. The data were collected by means of tailor-made data collection sheet and analyzed using descriptive statistical indexes and Chi-square test. $P<0.05$ was considered as significant level.

Findings: Our findings showed that 66 samples were familiar with the instances of resistive economics, but around 40% of them have not recycled their household waste.

Conclusion: It can be concluded that a considerable portion of the families is not able to generalize Islamic lifestyle to some hygienic and economic issues such as recycling.

Keywords: **Islamic culture, Resistive economics, Islamic concepts, Recycling, Household waste**

[Downloaded from iahj.ir on 2026-11-10]